

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Praxis Cvræ Pastoralis Præcipve Circa Repentina & Generaliora

Possevino, Giovanni Battista Bernardino

Coloniæ Agrippinæ, 1645

Modvs Concionandi Et studendi Theologiæ, à quodam magni nominis
Theologo, & Concionibus Scriptis que celebre, Studiosis ante aliquot annos
propositus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42220

bus, qui sibi quoquo modo fuerint molesti, aut inimici.

Vt ab ijs veniam postulet, quos aliquando dictis aut factis offendit.

Vt quem patitur dolorem & morbi molestiam propter Deum in pœnitentiam peccatorum suorum toleret.

Vt si Dominus sibi salutem corporis præstare dignabitur, proponat de cætero pro viribus suis à peccatis cauere, & eius mandata seruare.

I E S V, esto mihi I E S V S.

M O D V S C O N C I O N A N D I E T
studendi Theologiæ, à quodam magni nominis
Theologo, & Concionibus Scriptisque ce-
lebre, Studiosis ante aliquot annos
propositus.

TAMETSI ad artem concionandi & docen-
di populum pertineat, vt futurus Concio-
nator in arte Rhetorica diligenter exerceatur;
vt doctè & dilucidè dicat: puto tamen exiguum
hoc esse in hoc artis genere, quin etiam multi
putant, hanc artem diuino instinctu magis do-
ceri, quam humano auxilio. Proindeque vide-
tur locum habere hic, quod dicitur in definitio-
ne Rhetoris, qua Rhetor dicitur esse vir bonus,
dicendi peritus.

Duo ergo requiruntur in Concionatore. *Primo*, vt discat, quo pacto se habere debeat erga se; hoc est quo pacto se gerere debeat in seipso. *Secundo*, quo pacto ad populum. Concionator enim est instrumentum, quo Deus vritur
ad lu-

ad lucrum animarum. Instrumentum autē duobus constat partibus, *Vna* pars est, quæ attingit artificem. *Altera* quæ rem ipsam, sicut etiam in instrumentis Mechanicis, verbi gratia, in securi est capulus, attingens artificem, & est acies, attingens & secans lignum. Sic in instrumentis Musicis est concavitas intus, & nervi exterius, instrumentum ipsum, & manus artificis. Instrumentum non per se operatur, sed requiritur manus artificis.

Iuxta has duas partes, duo requiruntur in Concionatore. *Primo*, ut bene coniunctus sit cum Deo. *Secundò*, ut bene coniungatur cum proximis. Et hoc usu venire solet Concionatori, quod usu venire solet artifice, quantumvis bene peritus sit artifex, oportet instrumentum bene esse aptatum ad manum artificis. Nam ut bene possit tenere, & regere manu instrumentum suum, rectèque operari, oportet ut capulus bene aptatus manui congruat. Deinde ut acies bene possit secare ligna, ut utrumque possit quis aptare pro sua voluntate; ut si quis scribat calamo malo, non tamen manu calamum sic moderari, ut benè pingat.

Primò ergò necesse est, ut Concionator benè coniungatur cum Deo, & bene se cum Deo componat sic enim Deus facile aptabit instrumentum suum. Sed quo pacto hoc fiet? Ante omnia requiritur in bono concionatore præcipuè, ut diligenter expurget à peccatis conscientiam, & ut timoratè viuat, se que in statu gratiæ custodiat, sed neque hoc sufficit; nam secundo requiritur ut sit frequens in oratione, &

medi-

meditatione cum Deo, vt intellectum & voluntatem semper coniunctam habeat cum Deo.

Officium enim Concionatoris est docere populum, sed duobus modis docetur populus. *Primò*, vt intelligat. *Secundò*, vt moueatur & afficiatur. Nec sufficit, vt sic doceatur populus, sicut in schola discipuli, qui sic docentur vt optime intelligant, quæ à præceptore dicuntur; sed requiritur in concionatore, vt non solum intellectum instruat, sed vt etiam affectum accendat. Imò diuersum fit à concionatore, quàm in præceptore: Nam præceptor hoc efficit, vt ametur à pueris, vt hoc modo facilius instillet doctrinam. Concionator non tantum vt discat populus, ideò concionatur: sed vt incipiat affici erga ea, quæ dicit. Nostra scientia & intellectus dirigitur ad voluntatem auditorum, vt intellectus assentiat, & voluntas adhæreat dictis & auditis, vt autem hoc commodè faciat concionator, necesse est vt frequenter versetur cum Deo, assiduus sit in oratione & meditatione, hoc modo facit, vt seipsum excitet frequenti contemplatione & meditatione, vt cum fructu doceat populum, & cum zelo & spiritus feruore.

Sunt qui existimant se tunc optimè dicturos, cum benè studuerint, vt tunc palam effundant ea in populum, quæ nisi priuatim mente conceperunt. Sed non satis est, inquit Bernardus, vt concionator sit canalis, sed requiritur, vt sit concha; necesse est vt primò multa bona attrahat ad se, deinde ea effundat in populum. Ita concionatores pij olim facere solebant, qui per piarum meditationes accendebant amorem Dei in se, quem.

quem sequitur fastidium rerum temporalium. Talis Concionator fuit B. Paulus Apost. D. Iohannes Chrysoft. B. Vincenrius & alij multi. Talis est qui hodie adhuc superest Ludouicus de Granada, Ordinis Prædicatorij, vt patet ex eius scriptis spiritu & pietate plenis. B. Bernardus hoc modo non tam studijs quàm meditationibus profecit. Talis fuit B. Gregorius, vt patet ex scriptis & concionibus, & alij plures.

Sed præter hæc, opus est, vt Concionator fugiat magoam familiaritatem habere cum populo: sit tamen eius sermo priuatus, semper amabilis. Sic B. Chrysoftomus ne quidem vocatus voluit venire ad prandia. Optimum est seruare suum secretum, neque per familiaritatem se nimis effundere, vt semper plus recondat in pectore, quam gerat in ore. Quia nimia familiaritas & affabilitas parit contemptum. Facile notant homines leuem defectum in concionatore, qui nimis familiaris est populo, vnde & contemptibilis.

Curandum ergò est Concionatori, vt rarissime ad conuiuia accedat, idq; propter duas causas. *Prima*, vt quod in alijs viua voce reprehendit, ipse suo exemplo damnet. *Secunda*, vt minus sit, vnde ipse reprehendi possit. Nunquam etiam in priuato colloquio se prorsus effundat, sed semper aliquid retineat, vt diximus, vt videatur semper aliquid habere residuæ scientiæ, & reconditæ sapientiæ. Non tamen ad fastum, sed ad ædificationem: rectè facit, qui plura abscondit, quam profundit. Adde, quod qui facile admiratur, ostendit se ignorare, quæ admiratur.

Per

Per risum & cachinnum homo perdit auctoritatem. Proinde quod ad mores attinet, sit grauis moribus, ita tamen vt cum grauitate non sit coniuncta superbia, neque superbiæ aliqua significatio, sed in humilitate composita grauitas. Sic Paulus Apostolus: *Ego vt paruulus in medio vestrum, &c.*

Hæc dicta sunt pro priore parte, quomodo Concionator se habere debeat in seipso, & proximis. Frequens ergo sit in oratione, meditatione; frequens & ardens in sacrificio, hoc sit primum & præcipuum fundamentum Concionatori. Multi fortè parum hæc prodesse putant, cum tamen hæc magis profint, quàm studia, licet illa his etiam coniungi debeant. Sed meditatio non prodest, si anima non sit purgata à vitiorum sordibus. Spiritus enim sapientiæ non habitat in corde subdito peccatis. Et non solum caueat sibi à peccatis, sed fugiat etiam nouitates & nugas, quæ nihil profunt, sed magis distrahunt mentem à deuotione. Qui in Hypocaustum & cubiculum ingreditur, non facile egreditur, ne ventus aut frigus irrepat, cum egreditur diligenter claudit ostium, ne calor dissipetur. Ita Concionator cubile cordis sui diligenter obseruet, ne calor charitatis effluat; ne quis ventus vanitatis subintret. Qui hæc non æstimat, bonus aut felix Concionator nunquam erit.

Sequitur vt de Inuentione, Dispositione & Elocutione aliquid dicamus.

Nihil absurdius, quàm Concionator indotus; multum studij oportet cum literis impendere,

dere, vt ipse prius rem ipsam plenè & fundamentaliter intelligat, quam populo proponat; nam si dicendum sit de Iustificatione, de Eucharistia, & similibus arduis materijs, quomodo poterit bene dicere, si ipse rem non satis intelligat.

Studium ergo futuri Concionatoris versari debet circa Scripturam & scholasticam Theologiam. Optimū est legere in scholastica Theologia B. Thomam Aquinatem, & illi studio impendere certas horas in die. Consultum erit vnum articulum mediatè legere in corpore, quo bene intellecto, argumenta in contrarium cum responsionibus ex ordine attente legere & ruminare, nec ad sequentem procedere, nisi cum hunc probe incorporaueritis. Impossibile est vt sine hac scholastica Theologia vtiliter versemini in studio S. Scripturæ, aut in concionibus, & fidei controuersijs.

Quia ergo duæ partes sunt studij Theologici, nempe Sacra Scriptura, & scholastica Theologia. *Primò*, Matutinum tempus impenderit lectione Sacræ Scripturæ.

Modus procedendi sit iste, vt quotidie mane vnum legatis caput ex nouo testamento & diligenter aduertatis, an aliqua sint, quæ non intelligatis, cuius interpretationem requiretis, ex commentat. vel viujs Doctoribus. Vesperis ex veteri testamento vnum aut duo capita leges. *Secundò*, vt pomeridiano tempore, vt diximus, ex S. Thoma vnum articulum absoluas. *Tertid*, vt quotidie ex Prouerbijs Salomonis vnam sententiam memoriæ commendes. Sunt enim ibi pulcherrimæ sententiæ, quæ multum vobis
pro-

proderunt ad docendum. Deinde vtile esset, vt ante dixi, quotidie vos exercere in meditatione aliqua sacra. Tradidi vobis meditationes de vita Christi, vbi ordine Harmonia Euangelica comprehensa est, in qua secuti sumus Iansenium, qui doctissimè scripsit.

Hic sit modus progrediendi in studijs studiosis, qui sic studeant, vt semper gustum ex studijs eliciant. Iurisprudentia, Medicina, & alia facultates fere solum instruunt intellectum, sed Theologia non tantum in intellectu consistit, verum etiam in gustu & affectu. Cum quolibet libro sacro habeatis & legatis vnum, probatum, breuem, & dilucidum commentatorem, vitetis varietatem & copiam, quia hæc pariunt confusionem, & non solidam eruditionem. Quotidiè à prandio semper B. Thomæ Summa legatur, vt supra. Post duos aut tres annos, peractis his, de quibus dixi studijs, ad Patres poteritis transire. Et ante omnes commendo vobis B. Chrystostomum, quia maxime popularis est, & futurum concionatorem rectè instruit. Singularem quoque diligentia videtur legendus B. Gregorius, propter singularem ingenij profunditatem in meditando, in quo ipse præcipue excelluit in lib. 15. Moralium, in quibus mirabilem suauitatem deuotionis inuenietis. B. Gregorio perlecto, Chrystostomum legito, deinde reliquos cum delectu, erunt ista successu temporis studioso, qui literis afficitur, facilia.

Diximus de Concionatore. *Primò*, de ipsius moribus, quomodo cum Deo & cum proximis se habere debeat, tum de præparatione materiæ, & eius

& eius occasione diximus etiam de studio Theologiae. Dicendum nunc restat de Inventione. *Secundò*, de Dispositione. *Tertiò*, de Elocutione.

Et quod ad primum attinet de Inventione, necesse est, ut Concionator totius Theologiae scientia non leuiter tinctus sit. Nam si in Oratore omnium rerum cognitio requiritur, multò magis in concionatore, qui verbi Dei Minister est, requiritur rerum Theologicarum exacta cognitio. Diximus de præparatione in genere, nunc de ea in specie dicemus. Instruimus studiosum Theologum quoniam ille progredi debeat in studijs suis, sed quia studium nõ erit perpetuum, dicendum est quid post cursum studiorum concionatori faciendum est. Scitis Auditores quorsum studia vestra dirigere debeatis, nempe ad gloriam Dei & proximorum utilitatem, non ut vobis tantum studeatis, sed ut proximos adiuuetis. Cogitare debetis vos esse Instrumẽta Dei ad lucrificandas animas aptata & ordinata. Ante omnia in concionibus vestris initio forti animo esse debetis, non timidi, non meticulosi, non vitiosa verecundia præditi. Euangelium enim quod annunciabitis, virtus Dei est, in salutem omni credenti. Non erubescio, inquit Apost. Euangelium, scil. annuncian- te inter tot doctos Philosophos & Oratores qui Romæ sunt. Ac proinde quia functio Legationis Concionatoris tam insignis est, non cuius temere hoc munus committendũ est, est enim Apostolicum, quod ad Episcopos pertinet. Sed quid Concionatori in præparatione faciendum est.

est.

est. Quid? confidam ingenio meo, & profundam ego in populum quod in buccam venerit? Nullo pacto hoc consultum est agere. Est quidem verum quod Christus Apostolis suis dixit: Cum steteritis ante reges & præsides; nolite cogitare quid dicturi sitis, Spiritus enim sanctus suggeret vobis in illa hora, quæ loquamini, ut in hac parte nihil tribuerent sibi, sed solum gratiæ ascriberent. Cæterum ordinariè in hoc munere requiritur ante omnia in Concionatore diligens studium, ut diligenter intendat Materiam de qua dicturus est. Nam & Apostolus Paulus licet à Spiritu sancto edoctus esset, legitur studuisse, cum ad Timoth. scribens, libros & membranas sibi mitti cupiat. Ergo Concionator studere debet, & ante omnia cogitare, apud quos dicturus sit, ut pro ratione Auditorum temperet sermonem, nam aliud apud Religiosos, aliud apud seculares dicendum est. Alia apud Hispanos, alia apud Italos, alia apud Germanos dicenda sunt, & quæ conueniunt vni nationi, non conueniunt omnibus, & quæ apud Germanos dicuntur, non expediret apud Hispanos vel Italos dici: Rursum, non eadem natura hominum, non ijdem mores sunt omnium. Debet ergo se attemperare Concionator, ad ingenia & mores hominum, & cogitare quæ illis conueniunt. Tum exemplo B. Pauli, Chrysof. & insignium Concionatorum. *Primò*, quidam quædam didactica proponat, quæ ad cognitionem & instructionem fidei pertinent. *Secundò*, Ethica proponenda sunt, quæ ad mores formandos faciunt, ut instruat intellectus, & moueatur affectus.

Hæc

Hæc enim duo facere debet Concionator. *Primo*, docere populum. *Secundo*, mouere; ad doctrinam pertinet explicatio Myſteriorum fidei noſtræ. Ad effectus mouendos, proponenda ſunt, quæ ad mores pertinent. Exempli gratia.

Primo loco aliquid erit dicendum quod facit ad fidei inſtructionem, vel ex controuerſijs, vel ex Symbolo, vel de Sacramentis, ſecundum materiam Euangelij quod tractabitur.

Secundo, Ex Euangelio doctrinam eliciet, quam applicabit ad mores populi, vt ſimul moueat affectum poſtquam intellectum inſtruxit. Sic Beatus Paulus in Epiftola ad Romanos, initio à 1. capite uſque ad duodecimum caput agit de fide.

In poſterioribus de moribus. Igitur Concionator initio proſpiciat cum quibus acturus ſit. *Secundo*, doceat & afficiat, hoc eſt, inſtruat intellectum & affectum. *Tertio*, habeat in materia tractanda non multa, ſed ſelecta, valde bona, & ſolida; Nam populus non vult folia verborum, ſed rem ipſam, quam ornare debet coloribus & ſimilitudinibus & exemplis illuſtribus. Sic tamen, vt Auditores rem ipſam intelligant, & non inuoluantur multitudine verborum, quia dum nimis multa dicuntur, Auditores nihil referunt domum.

Deinde obſeruandum eſt, vt in Diſpoſitione ſeruetur bona Methodus: nam Methodus bona eſt, quæ hominem valde delectat & docilem reddit. Et initio conſtituetis vobis aliquot puncta tractanda. Et in punctis iſtis facietis
aptam

aptam diuisionem, vt ad hæc referatis omnia quæ dicturi estis. Tertium est, in Dispositione, vt adferamus & condiamus nostra scripturis, non quidem multis, sed paucis & optimis. Sunt enim qui multas scripturas adferunt, quas neque ipsi, neque populus aliquando intelligat. Sicut si volo ostendere, quod opus sit, vt conuersio hominum sit dura, & vt homines cogantur vt se conuertant. Proferam ex Esaia authoritatem hanc Sacræ Scripturæ. Vexatio dat intellectum auditus. Vexatio facit, vt quod antea non intelligebatur, iam intelligatur. Explicemus hoc exemplo adolescentis admoniti à suo præceptore vt diligenter studeat, & ne tempus suum inutiliter perdat, reddendam enim esse aliquando rationem temporis neglecti, qui non inuenit hunc textum in se, & non intelligit, quia mauult ludere quàm studere. Quid agit Dominus? immittit illi morbum, & facit vt ista intelligat, quæ aliàs non intellexerat, & videbantur illi dura. Accedens itaque morbi afflictio facit, vt melius intelligat præceptoris admonitionem. Talibus similitudinibus illustratur mirifice Scriptura sacra. Et nõ opus est multitudine scripturarum inuoluere auditores, vt hodie Concionatores faciunt, sed sit vna (vt dictum est) bene explicata. Et quia multæ scripturæ sunt, quæ deseruiunt ad vnum locum communem, vel similem propositionem, nunc hunc, nunc illum adferetis & explicabitis, vt dictum.

Porro ad res obscuras similitudinibus illustrandas, iuuat versatum esse in Patribus maxime Græcis. B. Basilius infinitas habet similitudines;

dices, & similiter B. Chrysoftomus. Ad similitudines faciunt figuræ veteris testamenti. Sic B. Gregorius sæpè utitur illis figuris, quæ maxime res illustrant.

Hæc de Dispositione, ut ista bene fiant, putarem expedire, ut qui vult dicere totam concionem suam, describat in quantum fieri potest bono ordine. Nam duplex commoditas inde sequetur. *Primò*, quod multa occurrunt scribenti, & longe plura quàm cogitanti. *Secundò*, Quod homo hac ratione memoriam localem habeat proponendi populo quæ concepit. Dicam ego quomodo meam memoriam iuueni, dum concionem meam describo. Pono *primò* certa capita. *Secundò*, distingo eadem capita. *Tertiò*, ad ea capita refero quæ dicere statui. Hæc mihi memoriam constituunt, & si occurrant quædam addenda, ea in margine adijcio. Ponunt alij memoriam localem in diuersis angulis domus, alij aliter. Hæc mihi videtur optima ratio adiuuandi memoriam. Quando autem hoc modo descripseris concionem tuam, per 2. & 3. dies mane & vesperi videbis & leges tua puncta, quæ hac ratione memoriæ commendabis. Qui diu concionatus est, & non constituit sibi ista puncta, & confidit sibi, aliquando sine distinctione multa confuse dicit.

Nunc de elocutione dicemus. Ego animaduerti magnum vitium esse in Italia, Hispania & Germania superiori, quod non est in Belgio, nimirum in delectu verborum, ut verba quæ proferuntur sint ornatissima. Ego puto quod ista vehementer obsunt. *Primò*, quod hac ratione

Ee

Con-

Concionator magis sollicitus sit de verbis, quàm de re ipsa. *Secundò*, facit vt Auditores magis sunt attentì ad verba, quàm ad rem.

Atque ita vsu venire solet, vt Auditores rogati de concione, respondeant: Reuera bene dixit, sed quid dixit, nescio. eleganter dixit, sed quæ, ignoro. Pulchra verba habuit, sed de quibus, non intellexi. Intelligite. Dominus Deus dedit Apostolis donum linguarum, sed non eloquentiam, neque fuit in Apostolis Eloquentia secundum artem Rhetorices, sed secundum Rhetoricam Spiritus sancti mouebat hominum mentes. Neque B. Paulo cura fuit vt eleganter loqueretur, ac propterea vocabatur *σπιρμιόλογος*. Ac proinde non fuit in Apostolis Ciceronis aut Demosthenis eloquentia. *Primò*, ne populus à re ad verba vocaretur. *Secundò*, Ne cõuersio totius mundi attribueretur potius eloquentiæ verborum, quàm Spiritui sancto. Habet Spiritus sanctus etiam suam eloquentiam, qua nouit corda hominum mouere, & hæc fuit in Apostolis. Mihi videtur hic magis condito & graui sermone opus esse, quam magna eloquentia. Nolo tamen hic balbos & elingues habere: Sed hoc faciant concionatores; Querant non tam eloquentiam prophanam Ciceronis, quam diuinam Spiritus sancti. Ferunt B. Franciscum aliquando requisitum fuisse, vt coram Pontifice & Collegio Cardinalium diceret, latino sermone, cum autem ille latinæ linguæ esset rudis, composuit orationem pro sua scientia, quam mandauit memoriæ. Cum autem eo ventum esset, vt diceret, non potuit eo-

rum

rum quæ collegerat vnum verbum proferre, qui
implorata gratia Spiritus sancti dixit. Sanctissi-
me Pater, & vos illustres Cardinales, placuit al-
tissimo vobis manifestare meam superbiam, ne-
cesse est vt vobis confitear meam culpam. Di-
cturus in hoc amplissimo Confesso, composue-
ram mihi breuem orationem, quam memoriam
mandaueram, cum verò huc ventum sit, non
possum vnum verbum proferre ex his quæ con-
ceperam, accipite proinde ea quæ Spiritus san-
cti gratia suggeret, Et sic dixit B. Franciscus ex
Spiritus sancti Rhetorica, ita vt admirationi &
stupori fieret omnibus. Et quam quæso elo-
quentiam habet Sacra Scriptura? Sunt ibi tot
Hyperbata, & contra artis ordinem posita, quod
ideo factum est, quia Spiritus sanctus per talem
Scripturam voluit nobis suam eloquentiam da-
re, vt Scriptura hoc modo moueret affectum.
Ac proinde non est Iota vnum, aut apex in Scri-
ptura sacra, aut verbum vnum quod est super-
uum, & quod non habet suam efficaciam. Et
quare ista barbara translatio qua vtimur, ac-
cepta est ab Ecclesia? Nimirum, quia Spiri-
tus sanctus qui adfuit Petro & Paulo & Euange-
listis qui eam scripserunt, etiam nostrum in-
terpretem direxit. Eloquentiam ergo quæra-
mus Spiritus sancti, quæ corda mouet, & non
humanam illam & vanam. Cæterum post dis-
positionem concionis, opus est vt Conciona-
tor seipsum accendat, priusquam dicat, vt
alios igne charitatis accendere possit. Quod
facit hac ratione. Postquam se Concionator ad
dicendum præparauit, priusquam Cathedram

ascendat, cōterat se ad aliquem locum seorsum, ubi se offerat, & suum concionandi munus Deo, eum rogans, ut ipse iufusione sancti Spiritus corpus suum & Auditorum præparare velit, quatenus aptum instrumentum esse mereatur, per quod diuina gratia audientibus instilletur. Postquam hoc modo recollectus fuerit, magno spiritu accedat suggestum.

Hic de Pronunciatione & gestibus aliquid dicemus; Et primò qui vitandi sunt, quique ferè tales sunt quales in Rhetorica describuntur, & in his qui de Rhetorices artificio scripserunt; ex quibus facile cognoscetis qualis debeat esse compositio in gestibus, & pronounciatione. Et quidem primò absit vitiosa verecundia & pudor inutilis, quæ facit ut homo minus suum officium faciat. Sit àudacia cum modestia secundum Deum, cogitet secum, se esse Vicarium Christi, Dominum per os eius loqui & linguam eius mouere, qui eius gloriam purè quærant in proximorum salutem.

Secundò, adsit præterea grauitas dictionis, ne futiliter agat in re tam seria. Sit sermo grauitate compositus, non ut in priuato colloquio esse solet, hic enim puerilis & nullus fructus esset. Sit autem sermo ita compositus, ut homo intelligat se publicè agere & loqui, tanquam superiorum. Præterea non semper eodem tono uertatur, atque si ad mensam legeret; sed pro re & materiei varietate mutanda est vox.

Si materia exigat exclamationem, exclamandum erit. Si affectus indignantis, si laudantis, admirantis, exprimendus. Ita confirmanda est pronunc-

onuntiatio, vt semper varietur vox & gestus. Rursus non sit nimis clausa, maxime in principio. Tunc maximè claretur, quando aliquid indignum profertur. Vt quando loquimur de Gehenna, ponderanda sunt verba cum quodam tremore: *Ite maledicti in infernum aeternum*, vt vox ipsa & res incutiat timorem Auditoribus. Rursus authoritates Scripturæ cum grauitate sunt proferendæ, nō cum clare, exempli gratia: Audite quid Apostolus ad Romanos nobis dicit: *Omnis creatura ingemiscit & parturit expectans redemptionem corporis sui*. Singula verba cum grauitate & pondere sunt proferenda, vbi distinctione aut diuisione opus est, ibi ea semper adhibenda est, secundum materiæ subiectæ rationem. Vt: *Non sunt conueniētes signa passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*. Atque ita vox mutanda est pro varietate rerum.

Gestus autem variij præscribuntur. Nos affinem gemus quædam breuiter. Sunt qui ad vnum locum oculos dirigunt. Alij claudunt oculos, alij stant immobiles eodem semper corporis habitu, quæ non conueniunt Concionatori, qui se ad omnes conuertat, quemadmodum omnibus loquitur. Sed cum grauitate moueat corpus, nunc ad hos, nunc ad illos sese conuertens.

Præterea minus grauiosum est, iisdem semper vti gestibus, vt pueri nostri faciunt, neque gestulationibus omnibus vti debet, vt solent mimi, neq; omnino sine gestibus esse oportet, sed pro ratione affectuum mutandi sunt gestus. Opus est aliquando cum vultus grauitate manū

aliquando in altum tollere, aliquando dimittere. Nunc tota manu, nunc vno digito aliquid demonstrare, sed rarius sinistram soluere, aliquando ambas manus in altum tollere, nunc hoc, nunc illo modo. Ita tamen, vt gestus accommodentur rebus de quibus dicimus. Vt si de cœlo loquamur, oculis & manibus in cœlum sumus intenti. Si de inferno, inferiora demonstramus. Ducat aliquando manum sursum, si de gaudio rerum cœlestium aliquid dicatur. In enumeratione partium, dextera manu digitos sinistræ tangat, ita tamen, vt omnia cum gravitate fiant. Si ista benè serueris, eritis boni Concionatores. Rogate Dominum, vt ista per gratiam suam in vobis perficiat.

Lectio, Meditatio, & Oratio.

Tria hæc Concionatori necessaria, siquidem ex Lectione materia, ex Meditatione forma & ordo dicendi, ex Oratione efficacia seu virtus prædicationis habetur.

A V R E V S T R A C T A T V S D E
Ratione administrandi Sacramentum Confessionis, à S. Carolo Borromæo Cardinali editus,
& ex Bibliotheca P. Antonij Posseuini in gratiam Confessariorum excerptus, ac huic
operi haud incongruè
adiectus.

Notent Confessarij & sapiant.

VT Confessarij Pœnitentiæ Sacramentum administrent, eo cum fructu, qui maxi-